

СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО І МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

УДК: 631.155.2:658.6(4 Укр.)

Краснодєд Т. Л.

к.е.н., доцент

Таврійський державний агротехнологічний університет

ВПЛИВ СИРОВИННОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МОЛОКОПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ЇХ ДІЯЛЬНОСТІ НА ЄВРОПЕЙСЬКОМУ РИНКУ

Анотація. В статті проаналізовано стан молочно-сировинного комплексу в Запорізькій області на прикладі групи районів-основних постачальників сировини. Визначено шляхи зміцнення конкурентоспроможності вітчизняних переробників на європейському ринку на основі підвищення прибутковості виробників молочної сировини.

Ключові слова: молоко, ринок молока, сировинне забезпечення, молокопереробні підприємства, ефективність, європейський ринок, Запорізька область

Постановка проблеми. Європейський ринок харчових продуктів пред'являє досить жорсткі вимоги до якості пропонованої продукції, задовольнити які здатні далеко не всі, а тільки потужні та успішні підприємства-виробники. Водночас запорукою успіху будь-якого підприємства є ефективне використання ресурсів в поєднанні з реалізацією раціональної маркетингової концепції в межах охопленого підприємством сегмента ринку. Тобто, вміле використання внутрішніх та зовнішніх резервів неодмінно веде до підвищення показників ефективності в кінцевому підсумку. Починати цей процес необхідно з формування міцної сировинної бази та налагодження зв'язків з безперебійного та якісного постачання ресурсів. Для підприємств молочної промисловості ця проблема є досить актуальною, оскільки сьогодні мізерні обсяги виробництва молока є загрозою для їх ресурсного потенціалу та прибуткового функціонування, особливо в умовах конкуренції на європейському ринку.

Сьогодні Запорізька область намагається виводити на європейський ринок продукцію власних заготівельників, проте є однією з перших в Україні, що характеризується низькими обсягами виробництва молока та не-

доспоживанням молочної продукції. Вагомою причиною такого протиріччя є погіршення стану сільськогосподарських підприємств регіону, що виробляють молоко як основне джерело сировини для переробників. Так, загалом провідні молокопереробні підприємства регіону в 2012 році використовували для виробництва власної продукції сировину Дніпропетровської та Херсонської областей в обсязі 14 та 21% відповідно, а в 2014 цей показник збільшився і склав 16,1 та 22,3%. Слід відмітити той факт, що не тільки в Запорізькій області час від часу спостерігаються подібні тенденції. Тому є цікавим визначити основні чинники такого стану і виявити резерви зворотного процесу з метою підвищення рівня конкурентоспроможності вітчизняних переробників.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема сировинного забезпечення молочних підприємств носить досить поширений характер у всіх регіонах. Це пов'язано з негативними тенденціями, що охопили все скотарство країни. Тому дослідженнями з цього приводу займалися багато вчених. Серед них Гаваза Є.В., Михайлова Л.І., Лозинська І.В., які аналізували перспективи розвитку м'ясо-молочного скотарства, в тому числі на світовому ринку [1, 5]. Залізь-

ко В.Д., Яворська Т.І., Загнітко Л.А. розглядали шляхи підвищення ефективності виробничих ресурсів та виробництва молока [3, 6]. Згурська О. М. займалася питаннями конкурентоспроможності молокопродуктів [4]. Проблеми виробництва молока, ресурсного забезпечення та їх вплив на конкурентоспроможність молокопереробників недостатньо досліджені в Запорізькій області. А в умовах їх намагання швидкого виходу на європейський ринок, на думку автора, слід звернути увагу на ці питання.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження негативних тенденцій у молочному скотарстві як основного бар'єру до повноцінного сировинного забезпечення молокопереробних підприємств Запорізької області та наукове обґрунтування потенційних можливостей поліпшення ситуації в умовах виходу молокопродуктів на європейський ринок.

Виклад основного матеріалу. Протягом останніх років виробництво молокопродуктів переважно по всіх районах Запорізької області є збитковим. В основі цього лежить низка чинників. Але, перш-за все, автор пов'язує це з негативними процесами, що охопили виробників молочної сировини, а саме скорочення поголів'я корів, погіршення породного складу і зниження племінних

якостей, погіршення кормової бази та зниження продуктивності тварин. Все це призводить до зменшення обсягів валового виробництва молока. Враховуючи те, що сільськогосподарські підприємства виробляють менше половини молочних ресурсів, переробним підприємствам важко забезпечувати себе сировиною в достатній кількості та належної якості.

Одним з яскравих прикладів підприємств Запорізької області, які сьогодні намагаються охопити частку європейського продуктового ринку, є молокозавод «Олком» Мелітопольського району, а також деякі підприємства з інших районів (наприклад, Приазовський сирзавод). Тому автором проведено дослідження по показниках, що характеризують молочне підприємництво в групі районів (Бердянський, Веселівський, К-Дніпровський, Мелітопольський, Михайлівський, Приазовський, Приморський, Якимівський), які слугують об'єктами сировинного забезпечення провідного молокопереробного підприємства області (на підставі даних головного управління статистики у Запорізькій області за період з 2001 по 2014 рік [7]).

Ефективність функціонування молочного підприємництва в групі районів сировинного забезпечення представлена на рисунку 1.

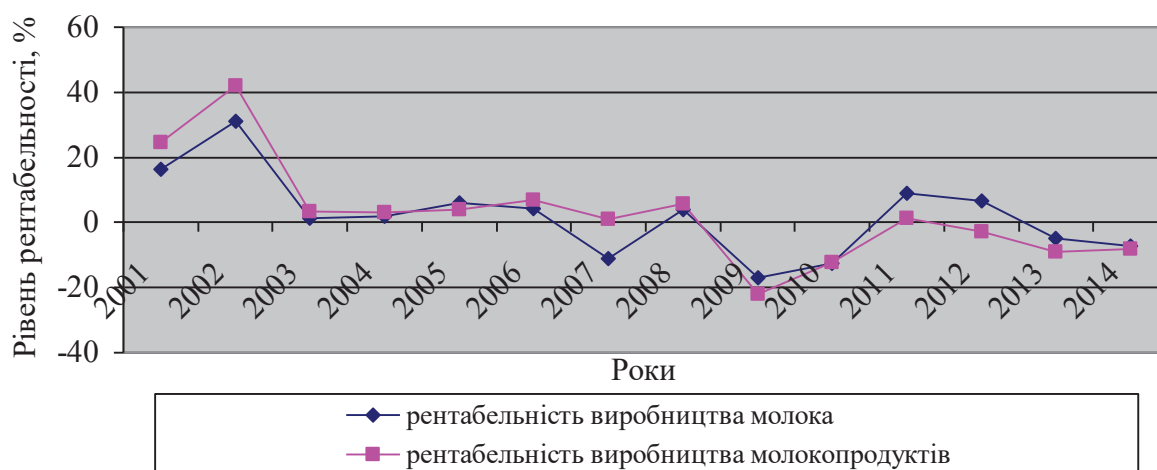

Рис. 1. Ефективність молочного підприємництва в групі районів сировинного забезпечення ТМ «Олком» Запорізької області

По-перше, графіки на рисунку 1 носять схожий характер. Це зайвий раз свідчить про правильність ствердження стосовно того, що молочна промисловість залежить від тенденцій, які охоплюють виробництво са-

мої молочної сировини, тобто змін поголів'я, забезпеченості кормами, їх продуктивності і валового надою (деякі показники зведені в таблицях 1 та 2). По-друге, про тісний зв'язок виробництва сировини і проду-

ктів її переробки свідчить високий коефіцієнт кореляції між цими двома показниками, який становить 0,969 і коефіцієнт детермінації – 0,938 (тобто 93,8% зміни у виробни-

цтві молочних продуктів обумовлюється зміною у виробництві сировини, а 6,2% - зумовлено дією інших факторів) [2].

Таблиця 1

Динаміка поголів'я великої рогатої худоби по категоріях господарств в групі районів сировинного забезпечення ТМ «Олком» Запорізької області, тис. голів

Роки	Всі категорії господарств		с/г підприємства		Господарства населення	
	ВРХ всього	в т. ч. корови	ВРХ всього	в т. ч. корови	ВРХ всього	в т. ч. корови
2001	285,67	131,39	226,31	80,15	59,36	51,24
2005	256,48	116,48	194,53	61,18	61,95	55,3
2010	207,76	93,94	133,14	41,58	74,62	52,36
2011	201,32	90,3	119,77	36,54	81,55	53,76
2012	199,78	85,47	111,44	29,61	88,34	55,86
2013	151,34	72,17	76,16	21,56	75,18	50,61
2014	135,94	69,51	59,22	15,4	76,72	54,11

З даних таблиці 1 видно, що з 2001 по 2014 рік ситуація стосовно поголів'я великої рогатої худоби, у тому числі корів, суттєво змінилася. Якщо на початку досліджуваного періоду основна частина тварин належала сільськогосподарським підприємствам (79,2%), а інша – господарствам населення

(20,8%), то в 2014 році ці показники склали відповідно 43,5 та 56,5%. Це є основним чинником, який значно сказався на скороченні обсягів валового надою з 1191831,0 до 413490,0 ц – майже в 3 рази, оскільки продуктивність протягом досліджуваного періоду зростала (таблиця 2).

Таблиця 2

Динаміка продуктивності корів в сільськогосподарських підприємствах в групі районів сировинного забезпечення ТМ «Олком» Запорізької області

Роки	Надій молока від однієї корови, кг	Валовий надій молока, ц	Поголів'я корів, тис. голів
2001	1487,0	1191831	80,15
2005	1492,0	912805,6	61,18
2010	1879,0	781288,2	41,58
2011	2230,0	814842	36,54
2012	2127,0	629804,7	29,61
2013	2166,0	466989,6	21,56
2014	2685,0	413490	15,4

Щодо забезпеченості корів кормами, то слід зазначити, що в 2001 році на одну умовну голову великої рогатої худоби припадало 29,02 ц кормових одиниць, в 2010 на 2,75 ц кормових одиниць більше - 31,77, а в 2014 році рівень забезпеченості кормами ще вищий - 34,12 ц кормових одиниць і це, в свою чергу, пов'язано з тим, що продуктивність корів в цьому році відносно попереднього підвищилась по всіх досліджуваних районах. За даними головного управління статистики у Запорізькій області з 2008 року забезпеченість корів зростає, а, отже, змен-

шення обсягів виробництва молока пов'язано переважно зі скороченням поголів'я тварин.

Тенденції, які охоплюють виробництво безпосередньо молочної сировини, впливають не тільки на показники рентабельності виробництва у молочної промисловості, а й на показники конкурентоспроможності як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринку. Проаналізувавши існуючі підходи до визначення показників конкурентоспроможності, а також враховуючи сформовану власну позицію, автор вважає доцільним при кіль-

кісній оцінці рівня конкурентоспроможності на ринках виробників молока використовувати таку систему показників: рівень окупності витрат за результатами реалізації, як відношення виручки від реалізації до собівартості товарної продукції; конкурентоспроможність за ціною, як відношення прибутку (збитку) від реалізації молока до ціни реалізації; динаміка питомої ваги кількості і вартості реалізованого молока за певні відрізки часу в межах регіону, в якому формуються конкурентні відносини виробників молока.

Так, наприклад, тісний зв'язок між рівнем окупності витрат за результатами реалізації

продукції ТМ «Олком» та обсягами закупівель молочної сировини по районах Запорізької області і те, як тісно пов'язана ефективність виробництва молока в підприємствах, досліджуваної групи районів з конкурентоспроможністю «Олкома» за ціною, чітко демонструють високі коефіцієнти кореляції (таблиця 3) [2]. Найвищий їх рівень спостерігається між рівнями товарності продукції молокозавода та поголів'ям корів в сільськогосподарських підприємствах у всіх районах досліджуваної групи, що зайвий раз виділяє конкуруючу роль поголів'я.

Таблиця 3

Вплив сировинного забезпечення молокопереробних підприємств на показники конкурентоспроможності (на прикладі ТМ «Олком» за 2005-2014 р.р.)

	Коефіцієнти кореляції за 10 років		
	Між рівнем окупності витрат за результатами реалізації продукції ТМ «Олком» та обсягами закупівель молочної сировини	Між конкурентоспроможністю «Олкома» за ціною і ефективністю виробництва молока в сировинних підприємствах	Між рівнями товарності окремих видів молокопродукції ТМ «Олком» та поголів'ям корів в сільгосппідприємствах
Бердянський	0,880	0,846	0,989
Веселівський	0,788	0,745	0,876
К-Дніпровський	0,682	0,853	0,769
Мелітопольський	0,898	0,838	0,987
Михайлівський	0,660	0,623	0,734
Приазовський	0,789	0,742	0,874
Приморський	0,645	0,605	0,712
Якимівський	0,777	0,831	0,860
По групі районів	0,765	0,722	0,850

Висновки і пропозиції. Таким чином виробництво молока в основних районах сировинного забезпечення ведучих молокопереробних підприємств Запорізької області є низькоефективним і недостатньо забезпечує потреби переробників, про що свідчать від'ємні рівні рентабельності його виробництва та зменшення поголів'я продуктивної худоби. Проте, оскільки останнім часом річна продуктивність корів зростає, у сільськогосподарських підприємств є потенційні можливості для підвищення рівня економічної ефективності, а у переробних - для покращення сировинної бази. Показники конкурентоспроможності суб'єктів європейського

ринку харчових продуктів тісно пов'язані із підприємствами-постачальниками сировини. Для виходу переробникам на європейський ринок необхідно розширювати коло постачання молочної сировини за рахунок, поперше, територій, де систематично зростає поголів'я корів та збільшується їх продуктивність, по-друге створення власної сировинної бази (як приклад можна навести Мелітопольський м'ясокомбінат в Запорізькій області, в якому поєднано виробництво сировини та продуктів її переробки і рентабельність виробництва готової м'ясної продукції вже більше десяти років утри-

мується на рівні вище середнього показника по області).

Отже, в умовах прагнення виходу молокопереробників на відповідний європейський ринок автор пропонує заходи поліпшення ситуації і зміцнення сировинної бази місцевих молокопереробних підприємств: утримання високопродуктивних тварин з сильним генетичним потенціалом, виведених шляхом сучасної селекції, що забезпечував би інтенсивний розвиток молочного стада в багатьох поколіннях; інтеграція молокопереробних підприємств з виробниками

сировини; поліпшення організації роботи по закупівлі молока у населення та постійне відновлення нових сировинних зон; інтенсивне нарощування молочного поголів'я в господарствах державного сектору та відтворення молочної спеціалізації в регіональних сільгосп підприємствах області; стимулювання приватних виробників за розширене відтворення молочної галузі та виробництво якісного молока; створення державою можливостей поліпшення кормо забезпечення на всіх рівнях господарювання.

Список літератури

1. Гаваза Є. В. Світовий ринок молока і молокопродуктів: тенденції та перспективи для України // Економіка АПК.- 2015.- №7.- с. 106
2. Горкавий В. К. Статистика: Навч. посібник.- К.: Вища школа, 1994.- 304 с.
3. Залізько В. Д. Шляхи підвищення ефективності виробничих ресурсів сільського господарства України у контексті зміцнення економічної безпеки// Економіка АПК.- 2014.- №10.- с. 19
4. Згурська О. М. Шляхи підвищення конкурентоспроможності продукції молокопереробних підприємств// Економіка АПК.- 2014.- №3.- с. 113
5. Михайлова Л. І. Перспективи розвитку м'ясо-молочного скотарства в сільськогосподарських підприємствах (рецензія на монографію Лозинської І. В. «Формування та перспективи розвитку галузі м'ясо-молочного скотарства в сільськогосподарських підприємствах») // Економіка АПК.- 2015.- №6.- с. 129
6. Яворська Т. І., Загнітко Л. А. Вплив витрат і ціни реалізації на ефективність виробництва молока в сільськогосподарських підприємствах регіону // Економіка АПК.- 2015.- №6.- с. 53
7. Статистичні дані Головного управління статистики в Запорізькій області

T.L.Krasnodyed, Ph.D., associate professor
Taurian State Agrotechnical University

Summary.

The need for an objective study of problems of ensuring raw milk business at regional level, especially those entering the European market have been revealed in the article. Demonstrated existing relationship between production efficiency and competitiveness of raw milk processing enterprises. We characterize the state of the commodity complex Zaporozhye region an example of areas in which raw milk procurement exercise leading molokopererobnyky region. Revealed a number of problems in the dairy industry Zaporozhye region: the systematic reduction in the number of productive livestock cows and gross yield by region, low or negative profitability levels in milk and milk products, insufficient provision processors of raw milk, and more.

Proved the need for objective measures to strengthen the resource base of milk as the main way to improve efficiency and competitiveness molokopererobnykiv in terms of entering the European market: the maintenance of high performance animals with strong genetic potential bred by modern plant breeding so as to ensure intensive development of high-quality dairy cattle breeding production of many generations; Integration milk business with producers of raw milk; improvement of working on the procurement of milk from farms and constant updating of new raw areas; intense build-up of dairy cattle farms in the public sector specialization and reproduction of dairy farms in the region; stimulating private producers for the expanded reproduction of the dairy industry and production of quality milk; creating opportunities to improve the state of animal fodder at all levels of management.

Keywords: Milk, dairy market, raw material supply, dairy plants, efficiency, European market, Zaporizhia region